ISSN: 1817-3764 (print)

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

УДК 378.091.3.016:82-93]:373.3
DOI https://doi.org/10.12958/1817-3764-2026-3-174-181

Кизилова Віталіна Володимирівна,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Лубни, Україна.
kyzylovavitalina@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-2637-0320

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Постановка проблеми. Сучасна освітня система в Україні перебуває на шляху оновлення на засадах гуманізму й демократії, утвердження загальнолюдських цінностей, інтеграції у світовий освітній простір, орієнтування на міжнародні освітні стандарти. Її трансформаційні процеси зумовлені цифровізацією суспільства, реформуванням змісту шкільної освіти, необхідністю адаптації освітніх практик до кризових викликів. У контексті означеного постає потреба в підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних до самовдосконалення й самореалізації, з високим рівнем професійної компетентності. Важливим завданням, отже, убачається підготовка вчителя початкової школи, здатного до усвідомленої, відповідальної, сумлінної та ефективної професійної діяльності, вдосконалення підготовки протягом професійного життя, становлення професійної ідентичності як невід'ємного складника професіоналізму фахівця.

Професійне становлення вчителя – складний, динамічний процес формування якісних новоутворень у структурі особистості, який відбувається в результаті взаємодії педагогічного впливу та реакції у відповідь його учасників, їхньої діяльності та різноманітних впливів навколишнього середовища. Джерелом і результатом ефективного професійного розвитку особистості виступає освоєння нових видів діяльності, нових освітніх сфер і нових відносин, зокрема і проблемно-інноваційної сфери педагогічної діяльності (Товканець, Королович, 2024). Сучасний фахівець у галузі початкової освіти повинен ураховувати сукупність психолого-педагогічних чинників, які впливають на розвиток молодшого школяра і в подальшому на формування особистості у цілому, відзначати й контролювати динаміку формування новоутворень, що виникають і розвиваються у молодших школярів відповідно до навчальної діяльності, самостійно приймати науково обґрунтовані, своєчасні та правильні рішення, виявляючи зразки педагогічної майстерності (Теличко, 2014. с. 5–6).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна ідентичність перебувала у колі дослідницької уваги вітчизняних та зарубіжних науковців. Зарубіжні дослідники (A. Beijaard, P. Verloop, J. Deneer; I. Ziaziun) наголошують, що професійна ідентичність учителя є результатом інтеграції особистісного досвіду, професійних знань та соціальних взаємодій у професійному середовищі. Вона розглядається як процес постійного конструювання та реконструювання у відповідь на зміни освітнього контексту. Вітчизняні учені (О. Савченко,

Н. Бібік, Л. Пєтухова, О. Мірошніченко, А. Лукіянчук, І. Мельничук, М. Павлюк та ін.) акцентують увагу на ціннісно-смисловій природі професійної ідентичності, її зв'язку з професійною компетентністю та педагогічною рефлексією.

У працях науковців професійна ідентичність майбутнього вчителя розглядається як складне інтегративне утворення, що відображає усвідомлення особистістю власної професійної ролі, прийняття цінностей педагогічної діяльності, сформованість професійних смислів, мотивації, готовності до самореалізації та професійного розвитку. За І. Соколовою, центральним елементом процесу формування професійної ідентичності є професійна ідентифікація як процес, за допомогою якого здобувачі вищої освіти не лише засвоюють професійні знання та навички, а й починають усвідомлювати себе як частину професійної спільноти (Соколова, 2012). О. Мірошниченко вважає, що професійна ідентичність учителя є результатом синтезу його особистісних якостей, професійного потенціалу та спеціальних знань. Це становить основу професійної діяльності вчителя, даючи йому змогу не лише виконувати свої функції, а й досягати високих результатів у навчанні та вихованні учнів (Мірошниченко, 2024, с. 77).

В умовах трансформації освітнього середовища процес формування професійної ідентичності вчителя початкової школи ускладнюється необхідністю швидкої адаптації до нових педагогічних підходів, цифрових технологій, змін у взаємодії між учасниками освітнього процесу та переосмислення ролі вчителя як агента освітніх змін. Підготовка майбутніх учителів початкової школи потребує оновлення змісту, форм і методів професійної освіти, спрямованих не лише на формування фахових компетентностей, а й на розвиток професійного самовизначення, рефлексії, педагогічної суб'єктності та професійної стійкості. У зв'язку із цим проблема формування професійної ідентичності майбутнього вчителя початкової школи в умовах трансформації освітнього середовища набуває особливої наукової та практичної значущості.

Метою розвідки є теоретичне обґрунтування особливостей та педагогічних умов формування професійної ідентичності майбутнього вчителя початкової школи в умовах трансформації освітнього середовища закладів вищої освіти.

Методологічну основу дослідження становлять системний, компетентнісний, особистісно орієнтований та діяльнісний підходи. Використано методи теоретичного аналізу наукової літератури, узагальнення педагогічного досвіду, порівняння та систематизації наукових положень щодо професійної ідентичності майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу. Професійна ідентичність учителя початкової школи має специфічні особливості, зумовлені характером педагогічної діяльності, віковими особливостями молодших школярів. На відміну від педагогів інших освітніх рівнів учитель початкової школи поєднує функції педагога, вихователя, наставника, психологічного фасилітатора та організатора освітньої взаємодії. У зв'язку із цим професійна ідентичність учителя початкової школи формується як складне інтегративне утворення, що охоплює систему професійних цінностей, мотивацій, педагогічних переконань, емоційно-вольових характеристик і професійної самосвідомості. Особливостями професійної ідентичності вчителя початкової школи є її ціннісно-гуманістична спрямованість (визнання дитиноцентризму як провідного принципу педагогічної взаємодії); багатокомпонентність і міждисциплінарність (у початковій школі забезпечується викладання кількох освітніх галузей, що потребує широкого спектра професійних знань, гнучкості мислення, здатності інтегрувати зміст навчання та використовувати різноманітні педагогічні технології). Науковці Г. Соколова, О. Форостян, О. Начинова вказують на динамічність (зміни під впливом професійного досвіду, освітніх реформ, інноваційних технологій та суспільних запитів) та рефлексивність (здатність до самоаналізу, оцінювання результатів власної діяльності та усвідомлення індивідуального стилю педагогічної взаємодії) як складники

професійної ідентичності вчителя початкової школи (Соколова, Форостян, Начинова, 2026). Невід'ємною її характеристикою є емоційно-комунікативний складник (сформованість емпатії, толерантності, емоційної стійкості та здатності до конструктивної взаємодії), що передбачає здатність педагога вибудовувати ефективну взаємодію з учнями, батьками, колегами та адміністрацією закладу освіти. У професійній діяльності вчителя початкової школи успішна професійна комунікація є засобом формування позитивного психологічного клімату, розвитку довіри, підтримки й педагогічного партнерства.

Заклади вищої освіти є основним середовищем формування професійної ідентичності. Саме тут відбувається первинне професійне самовизначення здобувача, формування педагогічного світогляду, розвиток рефлексії та професійної мотивації.

Науковці визначають освітнє середовище закладу вищої освіти як багатосуб'єктне та багатопредметне системне утворення, що цілеспрямовано впливає на професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця, забезпечуючи його готовність до професійної діяльності та/або продовження навчання, успішного виконання соціальних ролей та самореалізації у процесі життєдіяльності, комплекс умов-можливостей та ресурсів (матеріальних, фінансових, особистісних, технологічних, організаційних, репутаційних) для освіти особистості, що склалися цілеспрямовано в установі, яка виконує освітні функції щодо надання вищої фахової освіти, забезпечує можливості для загальнокультурного та особистісного розвитку суб'єктів освітнього процесу (Братко, 2015, с. 71); комплекс духовно-матеріальних умов функціонування закладу освіти у педагогічно доцільному і організованому просторі життєдіяльності, що впливають на особистісний і професійний розвиток особистості (Онищенко, 2021). Н. Ткачук слушно зазначає, що освітнє середовище може виступати ефективним засобом розвитку професійної компетентності педагогів й одночасно потужно впливати на професійну ідентичність (Ткачук, 2015).

Сучасне освітнє середовище характеризується цифровізацією освіти, використанням технологій штучного інтелекту, упровадженням змішаного навчання, розвитком інклюзивної освіти; компетентнісною парадигмою, підвищенням ролі самостійної роботи здобувачів освіти. У таких умовах професійна ідентичність майбутнього вчителя початкової школи формується не лише через засвоєння професійних знань і норм педагогічної діяльності, а й через адаптацію до нових професійних ролей, освітніх очікувань та змін у педагогічній взаємодії.

Ефективність формування професійної ідентичності майбутнього вчителя початкової школи в сучасному освітньому середовищі взалежнюється педагогічними умовами як сукупності цілеспрямовано створених організаційних, змістових, методичних і психологічних чинників, що забезпечують успішне професійне самовизначення та професійне становлення особистості майбутнього вчителя. У процесі практичної діяльності було виокремлено сім найбільш значущих, на нашу думку, умов, які реалізовувалися на першому році навчання за бакалаврським рівнем за освітньою програмою «Початкова освіта» у Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» у межах освітнього компонента циклу обов'язкової фахової підготовки «Загальні основи педагогіки». На наше глибоке переконання, перший рік навчання – час, коли відбувається первинна професійна адаптація здобувачів, осмислення змісту педагогічної професії, професійне самовизначення та формування образу майбутнього фахівця, а зазначений ОК закладає підґрунтя професійного світогляду, педагогічного мислення, професійної мотивації та ціннісного ставлення до педагогічної діяльності.

1. Інтеграція професійно орієнтованого змісту в систему фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи; забезпечення усвідомлення здобувачами соціальної значущості педагогічної професії, її цінностей та смислів. Особливу роль відіграє уведення в ОК тем, пов'язаних із професійною самосвідомістю,

педагогічною етикою, професійними ролями сучасного вчителя, педагогічною взаємодією, емоційним інтелектом і розвитком професійної рефлексії. Важливо створювати умови для усвідомлення здобувачами себе як майбутніх представників педагогічної професії, що передбачає використання кейсів із педагогічної практики, аналіз професійних ситуацій, дискусій щодо ролі сучасного вчителя початкової школи в умовах реформування освіти та цифрової трансформації.

Реалізація цієї педагогічної умови передбачає насичення змісту навчальних занять професійно спрямованими темами, які допомагають здобувачам осмислити специфіку педагогічної діяльності вчителя початкової школи. Наприклад, під час вивчення тем «Педагогіка як наука», «Педагогічна професія та особистість учителя», «Сучасний учитель початкової школи» доцільно використовувати такі форми роботи:

• Мінідискусія «Яким має бути сучасний учитель початкової школи?». Здобувачі в малих групах формують перелік професійних та особистісних якостей сучасного педагога, після чого здійснюють порівняльний аналіз із професійним стандартом учителя.

• Вправа «Педагогічний автопортрет». Першокурсникам пропонується письмово описати себе як майбутнього вчителя через п'ять років, відповідаючи на запитання:

– Яким учителем я хочу бути?

– Які цінності хочу транслювати дітям?

– Які професійні якості мені потрібно розвинути?

Така діяльність сприяє усвідомленню професійних перспектив і формуванню первинного професійного «Я-образу».

• Аналіз педагогічних ситуацій (case-study). Наприклад: *«Учень відмовляється виконувати завдання на уроці. Як має діяти вчитель початкової школи?»*. Студенти аналізують різні варіанти педагогічної поведінки та обґрунтовують власну професійну позицію.

2. Забезпечення практико-орієнтованого характеру професійної підготовки. Залучення майбутнього педагога до професійної діяльності – від педагогічного спостереження до самостійного проведення уроків, організації виховних заходів, взаємодії з учнями та батьками. Використання дуальної моделі підготовки, що передбачає активну взаємодію між закладом вищої освіти та базовими школами, сприяє формуванню професійної відповідальності, професійної мотивації та стійкої ідентифікації себе з педагогічною професією.

Для здобувачів першого курсу особливо важливо створювати умови раннього занурення у професійний контекст, навіть якщо вони ще не проходять повноцінну педагогічну практику. Ефективними формами роботи можуть бути:

• Мікровикладання (microteaching). У межах практичного заняття студентам пропонується провести 5–7-хвилинний фрагмент уроку для умовного 1–2-го класу (наприклад, ранкову зустріч або пояснення простого правила).

• Педагогічне спостереження. Доцільно організовувати перегляд відеозаписів уроків НУШ із подальшим аналізом:

– Питання для аналізу:

– Яку роль виконує учитель?

– Які педагогічні методи використовуються?

– Що свідчить про професіоналізм педагога?

• Рольова гра «Один день учителя початкової школи». Студенти моделюють педагогічні ситуації: комунікація з батьками; конфлікт між учнями; організація командної роботи дітей. Це допомагає формувати професійну впевненість і первинне прийняття педагогічної ролі.

3. Розвиток педагогічної рефлексії як механізму професійного самопізнання. Рефлексивна діяльність сприяє формуванню професійної самосвідомості, розвитку навичок самоаналізу та самооцінки. У процесі навчання в закладах вищої освіти доцільно використовувати рефлексивні методи: ведення професійного щоденника, написання есе, портфоліо професійного розвитку, аналіз педагогічних ситуацій, групові рефлексивні дискусії, методику самооцінювання професійних досягнень.

Оскільки професійна ідентичність безпосередньо пов'язана із самопізнанням, важливо інтегрувати рефлексивні практики в освітній процес уже з першого курсу.

• Рефлексивний щоденник «Мій шлях до професії вчителя». Щотижнево студенти відповідають на питання: Що нового я дізнався про професію вчителя? Що мене мотивує? Чи бачу я себе у цій професії? Наприкінці семестру проводиться рефлексивний аналіз змін професійного самосприйняття.

• Рефлексивне есе. Орієнтовні теми: «Чому я вибрав(ла) професію вчителя?», «Моє професійне становлення», «Учитель, який змінив моє життя».

Такі форми роботи дають студентам змогу переосмислити власний досвід навчання та професійні цінності.

• Метод «Незавершені речення»:
– «Сучасний учитель – це…»
– «Я боюся в педагогічній професії…»
– «Я буду успішним учителем, якщо…»

Ця форма допомагає виявити рівень професійної готовності та мотивації.

4. Формування суб'єктної позиції майбутнього педагога передбачає розвиток автономності, відповідальності, здатності до прийняття професійних рішень, педагогічної ініціативності та готовності до інноваційної діяльності. Із цією метою доцільно залучати студентів до проєктної діяльності, наукових досліджень, волонтерських освітніх ініціатив, участі у професійних конкурсах, педагогічних майстернях і тренінгах. Важливим інструментом є створення ситуацій професійного вибору, у яких здобувач вищої освіти має можливість самостійно визначати способи вирішення педагогічних завдань, аргументувати власну позицію та нести відповідальність за прийняті рішення.

• Для першокурсників важливо створювати ситуації, у яких вони виступають активними суб'єктами освітнього процесу. Наприклад, міні-проєкт «Портрет сучасного вчителя НУШ». Студенти в групах створюють модель сучасного вчителя, визначаючи професійні компетентності, soft skills, педагогічні цінності, цифрові навички. Результати презентуються у форматі постеру або презентації.

• Дебати. Теми: «Чи може цифровізація замінити вчителя?»; «Учитель – наставник чи контролер?». Дебатні технології сприяють розвитку педагогічного мислення та професійної аргументації.

• Освітні стартап-ідеї, наприклад «Якою має бути сучасна початкова школа?». Здобувачі розробляють власні ідеї організації освітнього простору.

5. Використання інноваційних освітніх технологій, які стимулюють професійне самовизначення та розвиток професійної ідентичності майбутніх учителів (технології контекстного навчання, що моделюють реальні професійні ситуації; проблемно-орієнтоване навчання, яке формує здатність до педагогічного аналізу; тренінгові технології, спрямовані на розвиток комунікативних навичок; цифрові освітні платформи, які сприяють професійній мобільності; симуляційне навчання, що дає змогу відпрацьовувати педагогічні ситуації). Особливого значення набувають цифрові інструменти, які забезпечують моделювання уроків, розроблення інтерактивного освітнього контенту, аналіз педагогічних кейсів та організацію професійної взаємодії.

У межах ОК «Загальні основи педагогіки» доцільно застосовувати сучасні освітні інструменти, як-от:

• Інтерактивні сервіси. Використання Padlet; Mentimeter; Canva; Kahoot, наприклад із метою створення візуальної дошки «Мої асоціації з професією вчителя».

• Проблемне навчання. Ситуація: *«У класі дитина відмовляється працювати в групі. Як має діяти вчитель?»*. Здобувачі пропонують педагогічні рішення, аргументуючи їх.

• Гейміфікація. Створення педагогічних квестів, наприклад «Стань учителем НУШ за п'ять кроків».

6. Наставництво та педагогічний супровід професійного становлення сприяє формуванню професійної впевненості, позитивної професійної самооцінки та професійної мотивації. Важливо, щоб наставник створював

ситуації підтримки, професійного діалогу та конструктивного зворотного зв'язку. На першому курсі особливо важливим є професійний супровід. Доцільно, на нашу думку, організовувати зустрічі з учителями-практиками у форматі професійного діалогу. Орієнтовна тематика: перші роки роботи в школі; професійні труднощі; професійне вигорання; історії професійного успіху. Ефективним стане й інтерв'ювання вчителя.

7. Створення професійно мотивувального освітнього середовища у ЗВО, яке сприяє професійній самореалізації здобувачів вищої освіти. Таке середовище має ґрунтуватися на партнерській взаємодії, академічній доброчесності, підтримці ініціативності та розвитку професійної культури. Доцільним є залучення здобувачів до професійних спільнот, педагогічних форумів, конференцій, воркшопів, участі в діяльності професійних асоціацій учителів, що сприяє розширенню професійного світогляду та посиленню ідентифікації з педагогічною професією.

Ефективними стануть:

- Посвята в майбутні вчителі. Академічний захід із педагогічними цінностями.
- Педагогічний кіноклуб. Перегляд та аналіз художніх і документальних фільмів із подальшим аналізом професійної ролі вчителя, педагогічної етики, педагогічного лідерства.
- Педагогічні воркшопи. Орієнтовна тематика: «Педагогіка партнерства»; «Емоційний інтелект учителя»; «Професійний імідж педагога».

Системне використання зазначених форм роботи під час викладання ОК «Загальні основи педагогіки» для здобувачів І курсу бакалаврату освітньої програми «Початкова освіта» створює сприятливі умови для раннього професійного самовизначення, розвитку професійної мотивації, педагогічної рефлексії та формування стійкої професійної ідентичності майбутнього вчителя початкової школи.

Висновки. Формування професійної ідентичності майбутнього вчителя початкової школи в умовах трансформації освітнього середовища є складним, динамічним і багаторівневим процесом, що охоплює професійне самовизначення, засвоєння цінностей педагогічної діяльності, прийняття професійної ролі та розвиток готовності до ефективної професійної самореалізації. Особливості професійної ідентичності вчителя початкової школи зумовлені багатофункціональністю професійної діяльності, її гуманістичною спрямованістю, емоційно-комунікативною насиченістю, міждисциплінарністю та високим рівнем відповідальності за особистісний розвиток дитини молодшого шкільного віку. Цифровізація освіти, упровадження концепції НУШ, реалізація компетентнісного підходу, інтеграція технологій ШІ, поширення змішаного навчання зумовлюють зміну професійних ролей педагога, актуалізують потребу в цифровій мобільності, психологічній стійкості, педагогічній гнучкості, здатності до неперервного професійного розвитку та готовності до роботи в умовах невизначеності. Ефективність формування професійної ідентичності майбутнього вчителя початкової школи взалежнюється педагогічними умовами (інтеграція професійно орієнтованого змісту навчання, забезпечення практико-орієнтованого характеру професійної підготовки, розвиток педагогічної рефлексії, формування суб'єктної позиції майбутнього педагога, використання інноваційних освітніх технологій, наставницька підтримка та створення професійно мотивувального освітнього середовища). Їх реалізація у межах ОК «Загальні основи педагогіки» забезпечує первинне професійне самовизначення студентів, осмислення змісту педагогічної професії, формування професійного світогляду та педагогічних цінностей. Використання професійно орієнтованих форм роботи сприяє усвідомленню здобувачами власної професійної ролі, розвитку професійної мотивації та формуванню позитивного образу «Я – майбутній учитель».

Перспективу подальших наукових досліджень убачаємо в розробленні структурно-функційної моделі формування професійної ідентичності майбутнього вчителя початкової школи, вивченні потенціалу цифрових технологій і штучного інтелекту у професійній підготовці майбутніх педагогів.

Література

1. Товканець Г. В., Королович О. О. Освітнє середовища як чинник оптимізації підготовки творчого вчителя у закладі вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота».* 2024. Вип. 1(54). С. 216–219. DOI: https://doi.org/10.24144/2524-0609.2024.54.216-219

2. Теличко Н. В. Теорія і методика формування основ педагогічної майстерності майбутнього учителя початкових класів : монографія. Київ : Кондор-Видавництво, 2014. 522 с.

3. Соколова І. В. Професійна ідентифікація майбутнього вчителя. *Професійна підготовка майбутніх фахівців.* 2012. Ч. 4. С. 40–46.

4. Мірошниченко О. Новітні підходи та педагогічні технології у формуванні професійної ідентичності вчителів початкової школи. *Академічні студії. Серія «Педагогіка».* 2024. Вип. 4. С. 76–83. DOI: https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.4.11

5. Соколова Г. Б., Форостян О. І., Начинова О. В. Формування професійної ідентичності майбутнього спеціального педагога: особистісний вимір. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи.* 2026. Вип. 12. С. 186–190. DOI: https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2026-12-29

6. Братко М. Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки».* 2015. Вип. 135. С. 67–72.

7. Онищенко Н. П. Вплив освітнього середовища вищої школи на формування готовності майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності. *Інноваційна педагогіка.* 2021. Вип. 31. Т. 1. С. 133–138. DOI: https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/31-1.28

8. Ткачук Н. Інноваційне освітнє середовище як умова розвитку професійної компетентності педагогів. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Педагогічні науки»*. 2015. Вип. 1(302). С. 124–129.

References

1. Tovkanets, H. V., & Korolovych, O. O. (2024). Osvitnie seredovyshcha yak chynnyk optymizatsii pidhotovky tvorchoho vchytelia u zakladi vyshchoi osvity [Educational environment as a factor in optimizing the training of a creative teacher in a higher education institution]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia: "Pedahohika. Sotsialna robota" – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: "Pedagogy. Social Work*", *1*(54), 216–219. DOI: https://doi.org/10.24144/2524-0609.2024.54.216-219 [in Ukrainian].

2. Telychko, N. V. (2014). Teoriia i metodyka formuvannia osnov pedahohichnoi maisternosti maibutnoho uchytelia pochatkovykh klasiv [Theory and methodology for forming the foundations of pedagogical skills of a future primary school teacher]. Kyiv: Kondor-Vydavnytstvo [in Ukrainian].

3. Sokolova, I. V. (2012). Profesiina identyfikatsiia maibutnoho vchytelia [Professional identification of the future teacher]. *Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv – Professional training of future specialists, (4),* 40–46 [in Ukrainian].

4. Miroshnychenko, O. (2024). Novitni pidkhody ta pedahohichni tekhnolohii u formuvanni profesiinoi identychnosti vchyteliv pochatkovoi shkoly [Innovative approaches and pedagogical technologies in the formation of professional identity of primary school teachers]. *Akademichni studii. Seriia "Pedahohika" – Academic studies. Series "Pedagogy*", *(4),* 76–83. DOI: https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.4.11 [in Ukrainian].

5. Sokolova, H. B., Forostian, O. I., & Nachynova, O. V. (2026). Formuvannia profesiinoi identychnosti maibutnoho spetsialnoho pedahoha: osobystisnyi vymir [Formation of professional identity of a future special educator: personal dimension]. *Pedahohichna innovatyka: suchasnist ta perspektyvy – Pedagogical innovation: modernity and prospects, (12),* 186–190. DOI: https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2026-12-29 [in Ukrainian].

6. Bratko, M. (2015). Struktura osvitnoho seredovyshcha vyshchoho navchalnoho zakladu [Structure of the educational environment of a higher educational institution]. *Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohichni nauky – Scientific notes. Series: Pedagogical sciences, (135),* 67–72 [in Ukrainian].

7. Onyshchenko, N. P. (2021). Vplyv osvitnoho seredovyshcha vyshchoi shkoly na formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv do innovatsiinoi vykhovnoi diialnosti [The influence of the educational environment of higher education on forming the readiness of future teachers for innovative educational activities]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy, (31),* 133–138. DOI: https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/31-1.28 [in Ukrainian].

8. Tkachuk, N. (2015). Innovatsiine osvitnie seredovyshche yak umova rozvytku profesiinoi kompetentnosti pedahohiv [Innovative educational environment as a condition for the development of professional competence of teachers]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Seriia Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of the Lesya Ukrainka Eastern European National University. Pedagogical Sciences Series, 1*(302), 124–129 [in Ukrainian].

Кизилова В. В. Формування професійної ідентичності майбутнього вчителя початкової школи в умовах трансформації освітнього середовища

У статті здійснено теоретичне обґрунтування проблеми формування професійної ідентичності майбутнього вчителя початкової школи в умовах трансформації сучасного освітнього середовища. Визначено актуальність дослідження, що зумовлена необхідністю підготовки конкурентоспроможного, мобільного та рефлексивного педагога, здатного ефективно здійснювати професійну діяльність у контексті кризових викликів, освітніх реформ, цифровізації, змішаного навчання, інтеграції технологій штучного інтелекту тощо. Розкрито сутність поняття «професійна ідентичність майбутнього вчителя початкової школи» як інтегративного особистісно-професійного утворення, що характеризує усвідомлення здобувачем освіти власної професійної ролі, прийняття цінностей педагогічної діяльності, професійних норм, смислів і готовності до самореалізації у професії. Окреслено специфічні особливості професійної ідентичності вчителя початкової школи, зокрема гуманістичну спрямованість, багатофункціональність професійної діяльності, емоційно-комунікативний характер взаємодії, рефлексивність і динамічність професійного самосприйняття. Схарактеризовано сучасне середовище закладу вищої освіти. Проаналізовано вплив його трансформації на формування професійної ідентичності майбутніх педагогів початкової школи. Обґрунтовано педагогічні умови формування професійної ідентичності майбутнього вчителя початкової школи у закладах вищої освіти: інтеграцію професійно орієнтованого змісту навчання, практико-орієнтований характер професійної підготовки, розвиток педагогічної рефлексії, формування суб'єктної позиції здобувачів освіти, використання інноваційних освітніх технологій, наставницький супровід та створення професійно мотивувального освітнього середовища. Визначено потенціал освітнього компонента «загальні основи педагогіки» у формуванні професійної ідентичності здобувачів першого курсу бакалаврату освітньої програми «Початкова освіта» через застосування професійно спрямованих форм і методів роботи. Доведено, що цілеспрямоване формування професійної ідентичності є важливою передумовою професійного становлення майбутнього вчителя початкової школи та його готовності до діяльності в умовах трансформації освіти.

Ключові слова: професійна ідентичність, освітнє середовище, здобувач вищої освіти, учитель початкової школи, професійна підготовка, заклад вищої освіти, освітня програма «Початкова освіта», освітній компонент «Загальні основи педагогіки».

Kyzylova V. V. Professional identity formation of future primary school teachers in the context of the transformation of the educational environment

The article provides a theoretical substantiation of the issue of professional identity formation among future primary school teachers in the context of the transformation of the contemporary educational environment. The relevance of the study is determined by the need to train competitive, mobile, and reflective educators capable of effectively carrying out professional activities amid crisis challenges, educational reforms, digitalization, blended learning, and the integration of artificial intelligence technologies. The essence of the concept of the professional identity of a future primary school teacher is revealed as an integrative personal and professional construct that reflects students' awareness of their professional role, acceptance of pedagogical values, professional norms and meanings, and readiness for professional self-realization.

The specific features of the professional identity of a primary school teacher are outlined, including a humanistic orientation, multifunctionality of professional activity, the emotional and communicative nature of interaction, reflexivity, and the dynamic character of professional self-perception. The characteristics of the contemporary environment of a higher education institution are described, and the impact of its transformation on the professional identity formation of future primary school teachers is analyzed. The pedagogical conditions for the formation of professional identity in higher education institutions are substantiated, including the integration of professionally oriented learning content, the practice-oriented nature of professional training, the development of pedagogical reflection, the formation of students' subjectivity, the use of innovative educational technologies, mentoring support, and the creation of a professionally motivating educational environment.

The potential of the educational component General Foundations of Pedagogy in fostering the professional identity of first-year bachelor's students enrolled in the Primary Education educational programme through the application of professionally oriented forms and methods of instruction is identified. It is proved that purposeful professional identity formation constitutes an essential prerequisite for the professional development of future primary school teachers and their readiness to work in the context of educational transformation.

Key words: professional identity, educational environment, higher education student, primary school teacher, professional training, higher education institution, Primary Education educational programme, General Foundations of Pedagogy educational component.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 23.06.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.07.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.10.2026